MỘT PHƯƠNG PHÁP CHỨNG MINH BẤT ĐẲNG THỨC CÓ ĐIỀU KIỆN TÍCH CÁC BIẾN BẰNG 1.

LÊ XUÂN ĐẠI

(GV Trường THPT Chuyên Vĩnh Phúc)

Có một số bài toán bất đẳng thức (BĐT) với n biến số dương $a_1, a_2, ..., a_n$ thoả mãn điều kiện tích của chúng bằng 1 (ta thường gặp với n=3). Với loại bài toán này thường có khá nhiều phương pháp chứng minh. Chuyên đề nhỏ này xin được giới thiệu một kĩ thuật đổi biến số dạng $a_1 = \left(\frac{x_2}{x_1}\right)^k, a_2 = \left(\frac{x_3}{x_2}\right)^k, ..., a_n = \left(\frac{x_1}{x_n}\right)^k$, trong đó $x_1, x_2, ..., x_n$ dương (ta thường chọn k=1).

Xin đưa ra một số ví dụ minh hoạ cho phương pháp này

Thí dụ 1. Cho ba số a,b,c dương thoả mãn abc=1. Chứng minh rằng:

$$\frac{a}{ab+1} + \frac{b}{bc+1} + \frac{c}{ca+1} \geq \frac{3}{2} \quad (1)$$

Lời giải. Tồn tại x,y,z dương sao cho $a = \frac{x}{y}, b = \frac{y}{z}, c = \frac{z}{x}$, khi đó BĐT (1) trở thành

$$\frac{x/y}{(x/z)+1} + \frac{y/z}{(y/x)+1} + \frac{z/x}{(z/y)+1} \geq \frac{3}{2}$$

$$\Leftrightarrow \frac{xz}{xy+yz} + \frac{xy}{xz+yz} + \frac{yz}{xy+xz} \geq \frac{3}{2} \quad (2)$$

BĐT (2) đúng theo BĐT Nesbit's. Đẳng thức xảy ra khi và chỉ khi a=b=c=1.

Thí dụ 2. Cho ba số a,b,c dương thoả mãn abc=1. Chứng minh rằng:

$$3 + \frac{a}{b} + \frac{b}{c} + \frac{c}{a} \geq a + b + c + \frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c} \quad (1)$$

Lời giải. Tồn tại x,y,z dương sao cho $a = \frac{x}{y}, b = \frac{y}{z}, c = \frac{z}{x}$, khi đó BĐT (1) trở thành

$$3 + \frac{x^2}{yz} + \frac{y^2}{xz} + \frac{z^2}{xy} \geq \frac{x}{y} + \frac{y}{z} + \frac{z}{x} + \frac{y}{x} + \frac{z}{y} + \frac{x}{z} \quad (2)$$

Ta có (2) $\Leftrightarrow x^3+y^3+z^3+3xyz \geq x^2y+xy^2+y^2z+yz^2+x^2z+xz^2$

BĐT này □úng theo BĐT Schur. Vậy bài toán □ược chứng minh

Đẳng thức xảy ra khi và chỉ khi a=b=c=1.

Thí dụ 3. Cho bốn số a,b,c,d dương thoả mãn abcd=1. Chứng minh rằng:

$$\frac{1}{a(1+b)}+\frac{1}{b(1+c)}+\frac{1}{c(1+d)}+\frac{1}{d(1+a)} \geq 2 \quad (1)$$

Lời giải. Tồn tại x,y,z,t dương sao cho $a=\frac{x}{y}, b=\frac{z}{x}, c=\frac{t}{z}, d=\frac{y}{t}$. Khi □ó BĐT (1) trở thành:

$$\frac{y}{x+z}+\frac{x}{z+t}+\frac{z}{y+t}+\frac{t}{x+y} \geq 2$$

Áp dụng BĐT Cauchy-Schwarz ta □ược:

$$\frac{y}{x+z}+\frac{x}{z+t}+\frac{z}{y+t}+\frac{t}{x+y} \geq \frac{(x+y+z+t)^2}{y(x+z)+x(z+t)+z(y+t)+t(x+y)}$$

Ta chứng minh $\frac{(x+y+z+t)^2}{y(x+z)+x(z+t)+z(y+t)+t(x+y)} \geq 2 \quad (2)$

Ta có (2) $\Leftrightarrow x^2+y^2+z^2+t^2 \geq 2(yz+xt) \Leftrightarrow (x-t)^2+(y-z)^2 \geq 0$. Do □ó BĐT (2) □úng

Vậy (1) □ược chứng minh. Đẳng thức xảy ra khi và chỉ khi $b=d=\frac{1}{a}=\frac{1}{c}$.

Thí dụ 4 (*IMO 2000*). Cho ba số dương a,b,c thoả mãn abc=1. Chứng minh rằng:

$$\left(a-1+\frac{1}{b}\right)\left(b-1+\frac{1}{c}\right)\left(c-1+\frac{1}{a}\right) \leq 1$$

Lời giải. Tồn tại x,y,z dương sao cho $a=\frac{x}{y}, b=\frac{y}{z}, c=\frac{z}{x}$, khi □ó BĐT cần chứng minh trở thành

$$(x-y+z)(y-z+x)(z-x+y) \leq xyz$$

BĐT này □ã quá quen thuộc với chúng ta. Bài toán □ược chứng minh.

Thí dụ 5 (*IMO 2008*). Cho ba số x,y,z khác 1 thoả mãn xyz=1. Chứng minh rằng:

$$\frac{x^2}{(x-1)^2}+\frac{y^2}{(y-1)^2}+\frac{z^2}{(z-1)^2}\ge 1\quad (1)$$

Lời giải. Tồn tại a,b,c dương sao cho $x=\frac{a}{b}, y=\frac{b}{c}, z=\frac{c}{a}$, khi ó BĐT (1) trở thành

$$\left(\frac{a}{a-b}\right)^2+\left(\frac{b}{b-c}\right)^2+\left(\frac{c}{c-a}\right)^2\ge 1$$

$$\Leftrightarrow \frac{1}{4}\left[\left(\frac{a+b}{a-b}+1\right)^2+\left(\frac{b+c}{b-c}+1\right)^2+\left(\frac{c+a}{c-a}+1\right)^2\right]\ge 1\quad (2)$$

Để chứng minh BĐT (2) ta ặt $u=\frac{a+b}{a-b}, v=\frac{b+c}{b-c}, t=\frac{c+a}{c-a}$, ta có ngay

$(u+1)(v+1)(t+1)=(u-1)(v-1)(t-1)\Rightarrow uv+vt+ut=-1$.

Khi ó BĐT (2) tương ương với

$$\begin{aligned}&u^2+v^2+t^2+2(u+v+t)\ge 1\\ \Leftrightarrow\ &(u+v+t)^2+2(u+v+t)-2(uv+vt+ut)\ge 1\\ \Leftrightarrow\ &(u+v+t)^2+2(u+v+t)+1\ge 0\\ \Leftrightarrow\ &(u+v+t+1)^2\ge 0\end{aligned}$$

Vậy bài toán ược chứng minh hoàn toàn.

Thí dụ 6. Cho ba số x,y,z dương thoả mãn xyz=1. Chứng minh rằng:

$$\frac{1}{x^2+xy}+\frac{1}{y^2+yz}+\frac{1}{z^2+zx}\ge\frac{3}{2}\quad (1)$$

Lời giải. Tồn tại a,b,c dương sao cho $x=\sqrt{\frac{b}{a}}, y=\sqrt{\frac{c}{b}}, z=\sqrt{\frac{a}{c}}$, khi ó BĐT (1) trở thành

$$\frac{a}{b+\sqrt{ac}}+\frac{b}{c+\sqrt{ab}}+\frac{c}{a+\sqrt{bc}}\ge\frac{3}{2}$$

Ta có $\sqrt{ac}\le\frac{a+c}{2};\sqrt{ab}\le\frac{a+b}{2};\sqrt{bc}\le\frac{b+c}{2}$. Do ó

$$\frac{a}{b+\sqrt{ac}}+\frac{b}{c+\sqrt{ab}}+\frac{c}{a+\sqrt{bc}}\ge\frac{2a}{a+2b+c}+\frac{2b}{a+b+2c}+\frac{2c}{2a+b+c}$$

Ta sẽ chứng minh: $\frac{a}{a+2b+c}+\frac{b}{a+b+2c}+\frac{c}{2a+b+c}\ge\frac{3}{4}\quad (2)$

Áp dụng BĐT Cauchy-schwar ta ược:

$$\frac{a}{a+2b+c}+\frac{b}{a+b+2c}+\frac{c}{2a+b+c}\ge\frac{(a+b+c)^2}{a(a+2b+c)+b(a+b+2c)+c(2a+b+c)}$$
$$=\frac{(a+b+c)^2}{(a+b+c)^2+(ab+bc+ca)}\ge\frac{(a+b+c)^2}{(a+b+c)^2+\frac{1}{3}(a+b+c)^2}=\frac{3}{4}$$

Vậy BĐT (2) �ược chứng minh. Đẳng thức xảy ra khi và chỉ khi x=y=z=1.

Cuối cùng là một số bài tập tương tự

Bài 1. Cho bốn số x,y,z,t dương thoả mãn xyzt=1. Chứng minh rằng:

$$\frac{1}{x^2+xy}+\frac{1}{y^2+yz}+\frac{1}{z^2+zt}+\frac{1}{t^2+tx}\ge 2$$

Bài 2. Cho năm số a,b,c,d,e dương thoả mãn abcde=1. Chứng minh rằng:

$$\frac{a+abc}{1+ab+abcd}+\frac{b+bcd}{1+bc+bcde}+\frac{c+cde}{1+cd+cdea}+\frac{d+dea}{1+de+deab}+\frac{e+eab}{1+ea+eabc}\ge\frac{10}{3}$$

Bài 3. Cho n số dương $x_1, x_2,..., x_n$ $(n>3)$ thoả mãn $x_1x_2...x_n=1$. Chứng minh rằng:

$$\frac{1}{1+x_1+x_1x_2}+\frac{1}{1+x_2+x_2x_3}+...+\frac{1}{1+x_n+x_nx_1}>1$$

Bài 4. Cho a,b,c dương thoả mãn abc=1. Chứng minh rằng:

$$\frac{2}{(a+1)^2+b^2+1}+\frac{2}{(b+1)^2+c^2+1}+\frac{2}{(c+1)^2+a^2+1}\le 1$$